

АУТОНОМНО ОДРЕЂЕЊЕ ПОЈМА "ДОМ" ПРЕМА ЕВРОПСКОЈ КОНВЕНЦИЈИ ЗА ЗАШТИТУ ЉУДСКИХ ПРАВА И ОСНОВНИХ СЛОБОДА

Мр Јасна ЧОШАБИЋ*

Сажетак

При одређивању да ли неки простор представља уједно и дом одређеног лица, нису од пресудног утицаја ни предмет дома (било стамбени или пословни простор, покретни караван), нити правни основ (власништво, станарско право, члан породичног домаћинства, закуп, итд.) већ превагу има трајна и стална веза која постоји између лица и његовог дома. Уколико је та веза довољно јака она може надомјестити одређене формалне недостатке. И обрнуто, уколико везе између лица и његовог дома нема, или да поједноставимо, ако лице не живи или нема намјеру да живи у одређеном простору, тада не постоји 'дом' тог лица, па ма колико био јак правни основ односно титулус у односу на одређени простор. Ту можемо говорити само о власничким правима тог лица односно о његовом праву на мирно уживање посједа.

Дом се може односити само на стварну и садашњу имовину, а не на будуће овлашћење.

1. Значење појма "дом"

Дом, као интерес заштићен Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода има аутономно значење према

* Мр Јасна Чошабић, Бањалука колеџ центар

Конвенцији, што значи да органи Конвенције при одлучивању о повреди овог права и његовом домену нису везани тумачењима овог права од стране националних законодавстава појединих држава обавезаних Конвенцијом.¹ Штавише, путем одређивања аутономног значења појма дома органи у Стразбуру постављају и један стандард који би требало да примијене државе потписнице Конвенције у својим националним законодавствима.

При одређивању појма дома, прво питање на које наилазимо јесте шта све може представљати дом.

Најосновније значење појма "дом" јесте мјесто гдје неко стално живи.² Европски суд се бавио питањима да ли се и викендице, или раднички станови могу сматрати домом.³ Затим да ли то може бити простор гдје је неко намјеравао да живи.⁴ Затим да ли то може бити покретни дом.⁵ Исто тако бавио се питањем да ли и пословни простор одн. простор гдје се обавља дјелатност у одређеним условима може да представља дом.⁶

Затим се поставља питање како и од чега се штити право на поштовање дома. Тако на првом мјесту наилазимо на заштиту права боравка одн. приступа дому, затим заштиту од исељења, заштиту од узнемиравања, уласка овлашћених лица, заштиту од буке, емисије штетних гасова, итд...

Будући да Босна и Херцеговина припада тзв. монистичком схватању примјене Конвенције, тако је ово аутономно значење појма "дома" пренесено у БиХ и огледа се у примјерима праксе Дома за људска права и Уставног суда БиХ, који су разматрали и још један институт који је својствен овим просторима, а то је станарско право.

2. Правна природа дома

Институција дома је прилично специфична. Може се рећи да поред формалноправног одређења "дома", постоји и једно шире

¹ Harris, O'Boyle, Warbrick, Law on the European Convention on Human Rights, str. 303.

² Harris, O'Boyle, Warbrick, Law of the European Convention on Human Rights, str. 317.

³ На ово питање Европски суд није нашао одговор, *ibid.*, стр. 318.

⁴ Нпр., Одлука Европске комисије за људска права у предмету *Gillow*, од 3. октобра 1984. године, бр. А 109 и пресуда Европског суда за људска права у истом предмету од 23. октобра 1986. године.

⁵ Нпр., пресуда Европског суда за људска права *Connors* против Уједињеног Краљевства, од 27. маја 2004. године

⁶ Нпр., пресуда Европског суда за људска права *Niemietz против Њемачке*, од 23. новембра 1992. године.

одређење које у одређеном аспекту може и да иступи из строго правног приступа, а то је психолошко поимање дома. То шире одређење можемо подвести под материјалноправно одређење 'дома'.

Дакле, питање које се овдје јавља је када се један простор у којем живи одређено лице сматра његовим домом, а када не.

Формалноправни приступ је јасан. По њему, постоји "дом" онда када лице има правни основ за кориштење тог одређеног простора односно за живот у истом, што према позитивном праву БиХ значи било да је власник, било да је носилац станарског права, или закупац, или евентуално да има неки други правни основ. Међутим, и само власништво односно сам правни основ као такав није сам по себи довољан услов да би се одређена "имовина" сматрала домом.

Као што је у уговорном односно облигационом праву битно постојање диспозиције воље лица које ступа у одређени правни однос, слична диспозиција воље је потребна и када се говори о праву на поштовање дома одређеног лица. Ова диспозиција воље се огледа у унутрашњем постојању воље лица да живи у одређеној имовини, и схватању одређене имовине као свог дома, и вањском испољавању те воље кроз сам живот у дому. Та унутрашња воља лица је заправо његов психолошки однос према дому, његова намјера да ту развија свој живот и живот своје породице.⁷

Дакле, потребан је тај посебан однос одређеног лица и имовине, односно потребно је да лице прије свега у имовини станује, и да се из његовог понашања види стална намјера да станује у тој имовини, те да постоји јака веза између тог лица и његове имовине. Чак и у случају да потпуни правни основ недостаје, може га надомјестити јака веза тог лица и његове имовине, да би се иста могла сматрати његовим "домом" у смислу Европске конвенције.⁸ Наравно, барем дјеломичан правни основ мора постојати, јер не можемо говорити о праву на поштовање дома нпр. лица које је противправно узурпирало одређену имовину, па макар то лице сматрало ту имовину својим домом. Ту долазимо до материјалноправног приступа који нам заправо открива суштину односно садржину института "дома". То ћемо видјети кроз примјере како стразбуршких органа, тако и релевантних органа у БиХ у примјени Европске конвенције.

⁷ Види, нпр., Одлуку Европске комисије за људска права у предмету *Gillow*, од 3. октобра 1984. године, бр. А 109 и пресуду Европског суда за људска права у истом предмету од 23. октобра 1986. године.

⁸ Види, нпр., Одлуку Уставног суда БиХ по апелацији *Х. М. против пресуде Врховног суда ФБиХ*, бр. У 14/00, Сл. гласник БиХ бр. 33/2001.

2.1. Власништво као претпоставка "дома"?

Овдје имамо добар примјер из одлуке Дома за људска права која се односи на тзв. *Гламочки полигон*.⁹ Наиме, 1998. године, у околини Гламоча на подручју које се протеже на неколико километара, Армија Федерације БиХ је направила полигон за војне вјежбе. На самом полигону и у његовој близини налазиле су се куће које су власници, подносиоци жалби, напустили усљед ратних дејстава. Влада Федерације БиХ је дала одговарајућу дозволу Армији ФБиХ да направи овај полигон и прије поступка експропријације имовине ових власника. Дом за људска права је у сврху анализе члана 8. Конвенције, односно испитивања да ли постоји повреда права на поштовање дома, направио категоризацију подносилаца жалби на сљедећи начин. Прву групу су сачињавали подносиоци који су били власници кућа, у којима нису живјели прије рата, али са којима су имали емотивну везу јер су ту раније живјели њихови преци. Другу групу су чинила лица, власници кућа које су се налазиле директно на простору полигона, и који су у тим кућама живјели прије рата. И трећу групу чине лица, власници кућа, у којима су живјели прије рата, али које се не налазе директно на полигону него на једном ширем подручју изван полигона.

За прву групу лица утврђено је да чињеница да су они власници кућа и да су ту живјели њихови преци није довољна како би се утврдило да су те куће представљале и њихов дом, јер они сами нису живјели у тим кућама. Дакле нема довољно услова да се утврди да те куће представљају њихов дом.

За другу групу лица, која су живјела у својим кућама, утврђено је да те куће представљају њихов дом, и даље, да им је постојање полигона онемогућило да се врате у свој дом. Нађена је повреда овог права.

И што се тиче треће групе лица, на сличан начин је утврђено да им је повријеђено право на поштовање дома, али овог пута из разлога што због постојања војног полигона у близини њихових кућа, они нису имали правну сигурност у погледу будућности њихове имовине одн. кућа те су из тог разлога били спријечени да се врате.

Дакле, овдје се могло примијетити шта је све потребно да би одређена имовина представљала дом. Тако је, поред правног основа,

⁹ Дом за људска права БиХ, Одлука о прихватљивости и меритуму, *Убовић и други против Федерације Босне и Херцеговине*, ЦХ/99/2425 и други

потребна и чињеница живота у тој имовини. Видимо, према томе да је потребно једно шире тумачење од самог формалноправног приступа.

С друге стране имамо и примјер који је дала Европска комисија за људска права, а затим и Европски суд за људска права у предмету *Gillow* против Уједињеног Краљевства¹⁰. У овом предмету подносиоци жалбе су били власници куће на острву Guernsey, у којој су живјели једно вријеме и затим се одселили да би радили у иностранству, а наставили је издавати другим лицима дужи низ година. У кући су задржали сво вријеме свој намјештај. Када су се хтјели поново вратити нису могли добити одговарајућу дозволу за боравак у кући од стране надлежних органа, јер нису испуњавали одређене услове. чак им је након што су се привремено вратили у кућу како би урадили одређене поправке, било наложено да је напусте и изречена им новчана казна, јер им није био одобрен нити привремени боравак у кући, због специфичне стамбене ситуације на острву одн. изразите густине насељености острва. Коначно су продали кућу иако по нижој цијени од њене вриједности. Одговорна влада Уједињеног Краљевства је пред Комисијом тврдила да предметна кућа није "дом" подносилаца жалбе, да би касније у поступку пред Судом одустала од те тврдње. Суд је запазио да подносиоци жалбе нису у међувремену засновали свој дом на другом мјесту у Уједињеном Краљевству, те је утврдио да иако власници куће нису живјели у њој дуже вријеме (19 година), они су ипак имали намјеру да наставе живјети у кући, што је видљиво из чињенице да су у кући задржали свој намјештај, те да су имали трајне везе са том кућом јер су раније живјели у њој. Према томе утврђено је да је та кућа ипак представљала њихов дом. Овдје видимо разлику између ове ситуације и ситуације каква би била да та лица никад нису живјела у кући која је њихово власништво. Према томе само власништво није довољан основ да се кућа сматра домом. Значи поред постојања тог формалноправног услова, потребна је и тзв. намјера, одн. схватање одређене имовине као свог дома.

2.2. Станарско право и "дом"

Оно што је карактеристика Босне и Херцеговине (и других држава бивше СФРЈ), а што се не сусреће у другим европским

¹⁰ Одлука Европске комисије за људска права у предмету *Gillow*, од 3. октобра 1984. године, бр. А 109 и пресуда Европског суда за људска права у истом предмету од 23. октобра 1986. године.

државама, је институт станарског права. Станарско право је било регулисано Законом о стамбеним односима, а укључује право коришћења стана дато носиоцу станарског права и члановима његовог породичног домаћинства на неодређен временски рок, те право на пренос станарског права након смрти носиоца станарског права на чланове његовог породичног домаћинства. Станарско право се стиче додјелом стана од стране власника стана односно даваоца стана на коришћење, након што су испуњене три претпоставке: донесена одлука одн. рјешење о додјели стана, закључен уговор о коришћењу стана и усељење. Станарско право се губи, између осталог, некоришћењем стана у трајању дужем од шест мјесеци, осим у неким изузетцима, с тим што је престанак станарског права односно отказ уговора о коришћењу стана предмет одлуке надлежног суда.

Уставни суд БиХ је у својој одлуци У-88/99 од 5. новембра 1999. године, утврдио да право на поштовање дома обухвата станарско право. У наведеном предмету апелантица **Х.М.** је носилац станарског права на једнособном стану у Бањалуци. Августа 1995. године присилно је исељена из стана од стране С.В. Затим је покренула судски поступак пред Основним судом у Бањалуци који је донио пресуду којом је наложио С.В. да испразни, од лица и личних ствари, предметни стан и преда га госпођи Х. М., носиоцу станарског права. Жалба С.В. код Окружног суда је уважена. Ревизија апелантице пред Врховним судом је одбијена из разлога што је суд сматрао да је за исељење С.В. надлежан општински стамбени орган. Уставни суд је укинуо наведене одлуке судова и утврдио да је дошло до повреде права на поштовање дома.

У оваквом предмету је јасна веза носиоца станарског права са станом. И јасно произлази повреда права на поштовање њеног дома јер јој је било онемогућено да се врати у посјед свог дома. Дакле несумњиво је да станарско право представља дом носиоца станарског права.

Међутим није увијек потребно ни да постоји формално станарско право како би се одређене просторије у којима се живи могле сматрати домом.

Ту долазимо и до још ширег приступа који је видљив из пресуде Уставног суда БиХ¹¹ у предмету по апелацији **Ж. М.** Подносиоцу апелације одговарајућим рјешењем је додијељен на коришћење стан у

¹¹ Уставни суд БиХ, Одлука о апелацији @. М. против пресуде Врховног суда ФБиХ, бр. У 14/00, Сл. гласник БиХ бр. 33/2001.

Цазину 1987. године. У стану је Ж. М. заједно са својом породицом живио до 1994. године када су отишли у иностранство. Апелант је 1999. године поднио надлежном општинском одјељењу захтјев за враћање стана у посјед. Његов захтјев је одбијен са образложењем да није никад закључио уговор о коришћењу стана, који поред рјешења о додјели и усељења представља један од елемената за стицање станарског права према Закону о стамбеним односима. Против наведеног рјешења апелант је поднио жалбу другостепеном органу која је одбијена са истим образложењем. Даље је покренуо управни спор пред Кантоналним судом у Бихаћу који је такође одбио његову тужбу са образложењем да у недостатку закљученог уговора о коришћењу стана, није стекао станарско право. Апелант је затим, користећи сва правна средства, поднио жалбу на одлуку Кантоналног суда Врховном суду ФБиХ који је одбио његову жалбу са истим образложењем.

Након тога поднио је апелацију Уставном суду БиХ. Уставни суд је у својој одлуци прво испитао да ли се предметни стан може сматрати домом подносиоца апелације. Суд је истакао да је апелант био у фактичком посједу предметног стана, и да је имао правни основ за усељење у стан у виду рјешења о додјели стана, те да га је сматрао својим домом, затим да је плаћао станарину и све обавезе које би и иначе измиривао и да је закључио уговор о коришћењу стана. Сходно томе Уставни суд је сматрао да стан апеланта представља његов дом.

Дакле овдје видимо неколико елемената који су утврђени приликом испитивања да ли се одређени стан може сматрати домом.

То су фактички посјед, правни основ за усељење (рјешење о додјели стана) и намјера одн. понашање апеланта као да је закључио уговор о коришћењу стана, што се види из плаћања станарине и других обавеза, и коначно, прећутно прихватање те станарине од стране надлежног органа. Дакле не иде се толико формално у одређивању дома да би се тражило постојање и уговора о кориштењу стана као битног елемента за стицање станарског права према Закону о стамбеним односима. Скуп постојећих елемената је био довољан Уставном суду да закључи да је предметни стан представљао дом апеланта.

То шире схватање дома, значи да у неким околностима није чак ни потребно да су сви формалноправни услови испуњени ако се то у довољној мјери надомјести намјером, дакле психолошком сфером, за коју је међутим битно, као у овом предмету, да је нико не оспорава.

2.3. Својство члана породичног домаћинства носиоца станарског права

Сљедећи примјер ће нам показати постојање дома у односу на члана породичног домаћинства носиоца станарског права, чије је својство члана оспоравано током управног поступка и управног спора. Овај примјер дотиче још један институт, а то је уговор о доживотном издржавању.

У овом предмету пред Уставним судом БиХ апелант **В.З.**¹² је живио са својом баком у једнособном стану у Бањалуци од свог рођења. 1990. године закључио је уговор о доживотном издржавању са баком, те је уговором наведено да се обавезе из истог извршавају дуги низ година јер се приматељица издржавања бринула о даваоцу издржавања од његовог рођења и живјели су у заједничком домаћинству. Апелантова бака умрла је 15. јула 1998. године.

Апелант је, затим Јавном фонду - Стручној служби, Филијала Бања Лука, као даваоцу стана на кориштење, поднио захтјев за пренос станарског права са умрле баке на њега. Комисија за рјешавање стамбених потреба корисника пензије општине Бања Лука је, својом одлуком одбила апелантов захтјев за пренос станарског права, са образложењем да не испуњава законске услове. Секретаријат за стамбене послове Града Бања Лука је, затим 1999. год. својим рјешењем на захтјев даваоца стана на кориштење утврдио да апеланту, након смрти његове баке, не припада право да настави кориштење спорног стана, те наложио да стан испразни од лица и ствари и преда даваоцу стана на кориштење, са образложењем да је апелант пријавио пребивалиште у овом стану 4. аугуста 1998. године, дакле, након смрти своје баке. Такође је наведено да апелант нема право да настави са кориштењем стана јер према тада важећим измјенама Закона о стамбеним односима РС унуци нису били укључени у чланове породичног домаћинства. Министарство за урбанизам и стамбено-комуналне дјелатности, грађевинарство и екологију Републике Српске је одбило апелантову жалбу против првостепеног рјешења, те је затим и Врховни суд Републике Српске одбио апелантову тужбу у управном спору (16. маја 2000) са образложењем да је у вријеме смрти баке апеланта на снази био закон који искључује унуке из круга породичног домаћинства.

¹² Уставни суд БиХ, Одлука о допуствости и меритуму од 17. децембра 2004. године У-1/02.

Апелант је иначе у тужби Врховном суду безуспјешно истакао да је са својом баком трајно живио и становао, затим да је са њом као носиоцем станарског права у економској заједници становао више од десет година односно од свог рођења до њене смрти, као и да је са њом закључио уговор о доживотном издржавању. Такође је истакао да су измјене Закона о стамбеним односима које искључују унуке из круга чланова породичног домаћинства стављене ван снаге законом који је донио Високи представник.¹³

Уставни суд БиХ је у овом предмету на првом мјесту утврдио да ли спорни стан представља апелантов 'дом'. Суд је утврдио неспорним да је апелант са својом баком закључио уговор о доживотном издржавању, те да је апелант живио у заједничком домаћинству са својом баком, као и да уговор није оспорен током вођеног управног поступка и спора.

Суд је истакао да из чињеница овог предмета и наведеног уговора неспорно произлази воља носитељице станарског права и намјера да са апелантом настави живјети у заједничком домаћинству¹⁴. Суд је затим обрадио навод органа управе који оспоравају чињеницу да је апелант стално живио у спорном стану у заједничком домаћинству, јер је пријаву о пребивалишту у стану поднио тек након бакине смрти. Уставни суд је у овом смислу истакао да се само на основу пријаве о пребивалишту не може донијети закључак да ли је апелант користио спорни стан као свој дом, те је запазио да не постоје чињенице у предмету које би оспориле да је апелант у "дугом временском периоду живио са својом баком у спорном стану, те да га је наставио користити и послје њене смрти"¹⁵. Уставни суд је стога закључио да предметни стан представља апелантов "дом".

Дакле и у овом предмету можемо примијетити да је Уставни суд на страни материјалног значења "дома" односно, да тежиште даје стварној повезаности са одређеним станом односно животу у истом, у односу на формалне недостатке које је примијенио Врховни суд и органи у управном поступку као што су пријава пребивалишта, или важење законских одредаба у тренутку смрти баке апеланта које су искључивале унуке из круга чланова породичног домаћинства.

Сличну правну ситуацију негирања својства члана породичног домаћинства од стране судова имамо и у предмету Уставног суда БиХ

¹³ Закон је ступио на снагу 28. октобра 1999. године, Службени гласник РС бр. 31/99.

¹⁴ Став 36 одлуке Уставног суда БиХ, supra 12.

¹⁵ Ibid.

бр. У-323/04¹⁶. И у овом предмету апелант **Е.Ф.** је живио са својом баком у стану у Бихаћу на којем је она била носилац станарског права од 1988. године. Апелант је имао пријављено пребивалиште на адреси предметног стана од 31. маја 1991. године. Апелантова бака је умрла августа 1991. године. Претходно, јула 1991. године апелантова бака је оставила тестамент у којем је наведена њена намјера да након њене смрти стан настави користити апелант. Након тога, Општински и Кантонални суд у Бихаћу (2001. и 2002. год.) су одбили да утврде да је апелант носилац станарског права на стану. У образложењу њихових одлука наведено је да је постојала заједница живота између апеланта и његове баке од 1990. године па до њене смрти августа 1991. Закључено је да апелант, у смислу члана Закона о стамбеним односима, није корисник предметног стана као члан породичног домаћинства своје баке, као носиоца станарског права до њене смрти, јер није с њом трајно и непрекидно живио и становао, нити је између њих успостављена економска заједница живљења која би трајала десет или више година.¹⁷ И ревизија Врховном суду ФБиХ је одбијена са образложењем да се апелант не може сматрати чланом породичног домаћинства јер је становао са својом баком нешто више од годину дана, и даље је наведено да је апелант уселио у стан пред бакину смрт да би стекао станарско право на стану.

Апелант је поднио апелацију Уставном суду оспоравајући горе наведене одлуке, и такође наводећи да је заједничка намјера живота видљива из тестаментa, који иако није правно ваљан за пренос станарског права, говори о овој намјери.

Уставни суд је при разматрању да ли предметни стан представља апелантов дом запазио да је неспорно утврђено да је апелант уселио у стан почетком 1990. године и да је у њему живио са својом баком која је умрла у августу 1991. године, те да је након бакине смрти наставио да живи у спорном стану, засновао своју породицу, те да у том стану живи и данас. Даље је истакао да апелант током цијелог тог периода живи у спорном стану и обавља своје уобичајене активности, те да нико не оспорава то његово право. Суд је даље навео да је тачно да је фактичка заједница живота са баком, као носиоцем станарског права, прекинута њезином смрћу, али је апелант наставио несметано живјети у спорном стану (период од 14 година). Сходно томе Уставни суд је сматрао да спорни стан представља апелантов "дом" у смислу члана 8 Европске конвенције.¹⁸

¹⁶ Одлука Уставног суда БиХ бр. У 323/04 од 17. децембра 2004. године.

¹⁷ Став 8, *ibid.*

¹⁸ Став 22, *ibid.*

2.4. Могуће дејство уговора о замјени некретнина на "дом"

О улози психолошке сфере дома односно посебне везаности за дом говори нам наредни предмет Уставног суда БиХ који такође предност даје том односу титулара дома и просторија у којима живи, у односу на формално правно постојање уговора о замјени некретнина.

Уставни суд је у свом предмету У-15/99 усвојио апелацију С.З.. Наиме, апелантница је 10. августа 1995. године уговором о замјени замијенила своју кућу у Приједору за кућу на острву Брачу у Хрватској, чији је власник Б.В. Апелантница је навела да је уговор закључила након што је већи дио њене куће заузела породица избјеглица, породица К., у складу са одлуком локалних власти, те је С.З. била приморана да живи у комшилуку. Након што је породица К. напустила кућу након осам и по мјесеци, апелантница се вратила у кућу. Одмах затим, дана 8. марта 1996. године апелантница је покренула поступак пред Основним судом у Приједору тражећи поништење уговора о замјени некретнина, наводећи да то није био њен добровољни чин с обзиром на ратно стање у којем је закључен. Основни суд је својом пресудом одбио тужбу апелантнице, те је њена жалба на ову пресуду одбијена од стране Окружног суда у Бањалуци. Судови су сматрали да је уговор о замјени некретнина правно ваљан и да је Б.В. сада власник куће у Приједору, те јој је наложено да се исели из куће. Ревизија коју је уложила Врховном суду је такође одбијена. Против ових пресуда апелантница је уложила апелацију Уставном суду наводећи између осталог да је њено право на поштовање дома повријеђено. Уставни суд је сматрао да је кућа у Приједору дом апелантнице јер је она у тој кући живјела 60 година, наслиједила ју је од свог оца те да је посебно везана за њу, те да у нормалним околностима она засигурно не би замијенила ту кућу за кућу у другом удаљеном граду.

Дакле при одређивању да ли одређена имовина представља "дом", не полази се искључиво од формалних основа (као што је уговор о замјени некретнина) него се ово право примјењује шире, узимајући у обзир и психолошки однос лица са имовином, односно домом.

Ово тумачење Уставног суда су прихватили редовни судови, па је примјетно у даљој пракси Основних судова (нпр. предмет Основног суда Бања Лука бр. П-3041/06 и др.) да се води рачуна о општим околностима под којима су овакви уговори закључени, и о стварној намјери лица која су ушла у такве правне послове.

2.5. Просторије у сврху 'дома'

У погледу просторија које могу представљати 'дом' неког лица, занимљива је пресуда Европског суда за људска права у предмету *Connors* против Уједињеног Краљевства.¹⁹ Подносилац жалбе у овом предмету и његова породица су Роми. Водили су традиционални начин живота, на земљишту које им је додијељено на кориштење од стране надлежног органа у Leeds-у, и на којем су постављени тзв. "каравани", односно преносне кућице или приколице. Ту су живјели око 13 година, те са краћим прекидом се поново вратили да живе на том мјесту. Након повратка у дозволи за кориштење наведеног земљишта је било наведено да је забрањена бука подносиоца жалбе и његове породице као и било ког другог лица које им долази у посјету. Међутим, надлежни орган је убрзо наложио подносиоцу жалбе и његовој породици да напусте наведено земљиште из разлога анти-социјалног понашања његове дјеце и стварања буке, итд. Након безуспјешних жалбених поступака, породица је исељена у операцији која је трајала пет сати и укључила је бројна полицијска аута, хеликоптер, полицијске псе итд.. Након тога нису могли пронаћи мјесто за живот, те су се селили сваке двије седмице. Европски суд је закључио да је "караван" одн. преносна кућица или приколица сасвим јасно дом подносиоца жалбе и његове породице, и утврдио повреду тог права.

У пракси Европског суда за људска права је дејство члана 8 Европске конвенције проширено и на пословни простор. За примјер можемо узети пресуду Европског суда у предмету *Niemietz* против Њемачке²⁰. У овом предмету подносилац жалбе Niemietz је адвокат у Freiburgu. Надлежни суд у Минхену је, како би расвијетлио један кривични предмет, наредио претрес адвокатске канцеларије Niemietza. Током претреса прегледани су његови списи, кабинети са предметима, итд.

Европски суд је разматрао да ли се члан 8 Конвенције може примијенити и на пословни простор. Суд је сматрао да ако би се ускратила заштита члана 8 из разлога што се мјера која је предмет жалбе односила само на професионалне активности, то би довело до неадекватног третмана. Суд је стао на становиште да некада није могуће повући прецизну црту раздвајања, јер активности које се односе на професију или посао се могу такође обављати и из приватног стана

¹⁹ Пресуда од 27. маја 2004. године.

²⁰ Пресуда од 23. новембра 1992. године.

неког лица, а активности које нису везане за пословне се могу обављати и у канцеларији. Уско тумачење²¹ ријечи 'дом' и 'домицил' (француски превод ријечи 'дом') могу довести до ризика неједнаког поступања, као што би било и уско тумачење значења 'приватни живот'²². Према томе, тумачење ријечи 'приватни живот' и 'дом' у смислу да укључују и одређене професионалне и пословне активности одговара основном предмету и сврси члана 8.²³

Abstract

We may draw a conclusion that when deciding whether a certain space could be considered as a home of a certain person, the crucial factor is neither the type of estate claimed to be home (either housing or business premises, caravane), nor legal grounds (ownership, occupancy right, status of a member of household, lease, etc..) but the decisive factor is a constant and continuous connection between such person and his or her home. If that connection is strong enough, it may compensate certain formal flaws. On the contrary, if there is no such connection between the person and his or her home, or if the person does not live and has no intention to live in a certain space, than there is no home of such a person, no matter how strong the legal grounds, or title over that space could be. Then we could speak only of ownership rights of such a person, or his right to peaceful ewoyment of possessions.

And finally only existing and present property can be related to as home, and not some future entitlement.

²¹ Став 30, *ibid*.

²² Европски суд је раније сматрао да повреда поштовања приватног живота постоји код прислушкивања и пословних и приватних телефонских позива (нпр. пресуда *Huvig против Француске* од 24. априла 1990. године, Серија А 176-Б).

²³ Став 31, *supra* 19.

Литература и извори:

1. Harris, O'Boyle, Warbrick, Law on the European Convention on Human Rights.
2. Одлука Европске комисије за људска права у предмету Gillow, од 3. октобра 1984. године, бр. А 109 и пресуда Европског суда за људска права у истом предмету од 23. октобра 1986. године.
3. Пресуда Европског суда за људска права Connors против Уједињеног Краљевства, од 27. маја 2004. године.
4. Пресуда Европског суда за људска права *Niemietz против Њемачке*, од 23. новембра 1992. године
5. Одлука Европске комисије за људска права у предмету Gillow, од 3. октобра 1984. године, бр. А 109 и пресуда Европског суда за људска права у истом предмету од 23. октобра 1986. године.
6. Одлука Уставног суда БиХ по апелацији *Х. М. против пресуде Врховног суда ФБиХ*, бр. У 14/00, Сл. гласник БиХ бр. 33/2001.
7. Дом за људска права БиХ, Одлука о прихватљивости и меритуму, *Убовић и други против Федерације Босне и Херцеговине*, ЦХ/99/2425 и други.
8. Уставни суд БиХ, Одлука о апелацији Ж. М. против пресуде Врховног суда ФБиХ, бр. У 14/00, Сл. гласник БиХ бр. 33/2001.
9. Уставни суд БиХ, Одлука о допустивости и меритуму од 17. децембра 2004. године У-1/02.
10. Одлука Уставног суда БиХ бр. У 323/04 од 17. децембра 2004. године
11. Чошабић Јасна, магистарски рад "Право на поштовање дома у Босни и Херцеговини", 2007.